

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014–2020

Spoljna politika Srbije – ženski pečat

Evropski pokret u Srbiji i Forum za međunarodne odnose, u saradnji sa Fondacijom Fridrih Ebert i Ženskom parlamentarnom mrežom, organizovao je konferenciju *Spoljna politika Srbije – ženski pečat* u prostorijama Narodne skupštine Republike Srbije, 12. juna 2015. godine. **Cilj organizovanje konferencije** je bio da se ukaže na rastuću ulogu žena u brojnim oblastima društvenog i političkog života i promovisanje njihovih dostignuća, ali i razmatranje problema i izazova koji postoje u spoljnoj politici Srbije.

Konferencija je okupila oko 100 predstavnica/ka iz domena politike, administracije, parlamenta, nevladinih organizacija, akademskih krugova, medija i stručnjakinja iz različitih oblasti (odnosi sa Evropskom unijom, međunarodnim organizacijama, bilateralni spoljnopolitički odnosi itd).

Jelica Minić, predsednica Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji otvorila je Konferenciju ukazujući da žene imaju sve vidljivije mesto i ulogu u spoljnoj politici Srbije. One su zauzele važne pozicije u državnoj administraciji, parlamentu, javnim agencijama, nevladinim i analitičkim organizacijama i medijima koji imaju značajnu ulogu u oblikovanju međunarodnih odnosa Srbije. To podrazumeva da one nose veliku odgovornost i stoje iza značajnih odluka koje utiču na mesto Srbije u Evropi, regionu i širem međunarodnom okruženju.

Ona je ukazala da su ciljevi skupa višestruki:

- da se ukaže na rastuću ulogu žena u spoljnoj politici Srbije (izvršna i zakonodavna vlast, odgovarajuće aktivnosti tih tenkova, medijsko pokriće, ekonomska diplomatija);
- da se žene koje se bave politikom učine svesnim svoje značajne uloge i odgovornosti u formulisanju i sprovođenju odluka u oblasti spoljne politike;
- da se ukaže na moć delovanja ženskih mreža u rešavanju društvenih problema, uključujući i one iz domena spoljne politike;
- da omogući suočavanje gledišta donosilaca odluka i glavnih aktera u ovom domenu političkog života Srbije i onih koje te odluke i konkretne poteze analiziraju, interpretiraju ili kritički procenjuju kako bi se zajednički došlo do ocene glavnih uspeha i neuspeha spoljne politike, ali i izazova i šansi koji predstoje Srbiji u bližem i daljem međunarodnom okruženju;
- najzad, sa ovog skupa treba da se uputi poruka da u vremenu kada nasilje nad ženama i sveopšte osiromašenje društva daju mučnu sliku o položaju žena u Srbiji, sa druge strane postoji veliki potencijal društva koji se već manifestuje na javnoj sceni, a to su žene, kao višestruki lideri promena. To je slika koju bi takođe trebalo poslati partnerima Srbije.

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014–2020

Ona je ukazala da se u Deklaraciji Grupe 7, koja je doneta 8. Juna 2015. g. konstatuje da je: “žensko preduzetništvo ključni pokretač inovacija, rasta i zapošljavanja”. Lideri najmoćnijih zemalja sveta su se obavezali da podrže svoje partnere u zemljama u razvoju ali i u sopstvenim zemljama da “pobede diskriminaciju, seksualno ugrožavanje, nasilje nad ženama i devojkicama i druge kulturne, socijalne, ekonomske i pravne prepreke za učešće žena u privrednom životu”. Takvu orijentaciju najuticajnijih zemalja sveta Srbija treba da sledi i da što bolje iskoristi kanale saradnje koji se time otvaraju.

J. Minić je naglasila da u spoljnoj politici odnosi nisu isključivo determinisani nastupom političkih predstavnika na najvišem nivou, već da ima mnogo drugih aktera koji u tim procesima aktivno učestvuju. Ona je rekla da je od izuzetnog značaja uloga parlamentarki koje su uspele da naprave važne prodore u odnosima na Balkanu. I ostale žene koje se nalaze na ključnim pozicijama u državi su doprinele unapređivanju regionalnih odnosa, pa je tako podvukla da je upravo ministarka Z. Mihajlović bila ta koja je učinila veliki korak ka stvaranju bolje klime u odnosima sa Albanijom i Kosovom konkretizujući zajedničke planove za razvoj transportne infrastrukture. Posebno je istakla ulogu žena kada je reč o evropskim integracijama Srbije, gde se upravo one nalaze na ključnim pregovaračkim pozicijama.

Neophodno je i da se podvuče važnost moći delovanja ženskih mreža u oblasti spoljne politike, jer je, između ostalog, to jedan od načina kako bi se došlo do odgovora na mnoga osetljiva pitanja u ovoj oblasti. *„Spoljna politika se sastoji od bezbroj malih koraka, i upravo akumulacija tih koraka omogućava uspešno ostvarivanje ciljeva čije se izvršenje nalazi u domenu izvršne vlasti“*, zaključila je **Minić**.

Potpredsednica Narodne skupštine Republike Srbije, **Gordana Čomić**, takođe se osvrnula na veoma važnu ulogu žena u domenu spoljne politike. Podsetila je da je upravo Rezolucija o pridruživanju Srbije EU iz 2004. godine, predložena na insistiranje i posle velikog rada i napora današnje v.d. direktorke Kancelarije za evropske integracije, Ksenije Milenković. Čomić je podsetila i da je Narodna Skupština na čelu Odbora za spoljnu politiku imala, nakon 2000.g, dve predsednice i da je veoma važno da se razume da žene mogu obavljati poslove vezane za spoljnu, ali i bezbednosnu politiku veoma efikasno. Naravno, od izuzetnog je značaja rad onih predstavnica institucija koje intenzivno rade na regionalnoj saradnji gde su rezultati veoma vidljivi i opipljivi. *„Veoma je važno, da bez obzira na različite stranačke interese, opšti ciljevi i interesi budu najvažniji i da se na taj način oformi dobra i stabilna spoljna politika“*, podvukla je Čomić. Između ostalog, naglasila je da je rast ugleda Srbije od 2000. godine do danas velikim delom rezultat upravo ženskog pečata i žena koje veoma naporno rade na tome, i koje će, kako se ona nada, tako nastaviti i u budućnosti.

Pomoćnica ministra za spoljne poslove za oblast evropskih integracija, **Marina Jovičević**, istakla je važnost saradnje sa Narodnom Skupštinom, za koju kaže da se obostrano odvija na veoma dobar način. Takođe je naglasila i da je razmena informacija od velikog značaja za funkcionisanje i oblikovanje spoljne politike. Jovičević je istakla da, i pored toga što evropske integracije predstavljaju strateški cilj Srbije, ne treba dovoditi u pitanje saradnju sa drugim partnerima na međunarodnoj sceni. Kada je reč o međunarodnoj saradnji, ona je

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014-2020

naglasila važnost odnosa sa susedima i podvukla spremnost da se razgovara o svim temama koje se na nju odnose. U prilog tome je pomenula nedavni ministarski sastanak zemalja jugoistočne Evrope, a potom i regionalni poslovni samit u Tirani. *„Inicijativa premijera Srbije i Albanije o Uniji mladih u regionu jeste regionalni proces i mi kao država možemo da doprinesemo toj mreži na Zapadnom Balkanu“*, rekla je Jovičević. Dodala je da je Nordijska saradnja bila predmet njenog akademskog izučavanja i smatra da je ovaj model za nas značajan, jer iz njega možemo puno da naučimo o građenju regionalnih odnosa i institucija. Što se trenutnog spoljnopolitičkog plana tiče, ona je istakla da se velika energija i rad usmeravaju na predsedavanje Srbije OEBS-om, za koje do sada možemo reći da se odvija u veoma dobrom smeru. Podvukla je, takođe, značaj poglavlja 31. koje se odnosi na pitanja spoljne i bezbednosne politike i naglasila da će biti uloženi veliki trud i rad MSP-a kako bi se došlo do željenih rezultata.

V.d. direktora Kancelarije za evropske integracije, **Ksenija Milenković**, podsetila je da pre samo deset godina nije postojao politički konsenzus o putu ka EU, dok se to pitanje danas više i ne postavlja. Ipak, u pogledu društvenog konsenzusa mora se biti realan i biti zadovoljan stabilnom većinom kada dođe do referenduma o pristupanju. *„Mi smo se kao zemlja opredelili da pored MSP-a, u procesu evro integracija imamo i paralelnu ministarsku strukturu koja učestvuje u pregovorima po poglavljima, dok se Kancelarija najviše bavi unutrašnjim aspektima pregovora“*, naglasila je Milenković. Ona je takođe rekla da je proces proširenja politički i da je potrebna saglasnost svih 28 država članica prilikom odlučivanja o tome da li će i kada biti sledećih proširenja. Uz to, ono što je za Srbiju specifično, jeste poglavlje 35. koje se odnosi na dijalog između Beograda i Prištine i koje je za našu zemlju političko poglavlje. Veoma je važno da Srbija što pre otvori pregovaračka poglavlja i cilj jeste da se to dogodi do kraja ove godine. *„Atmosfera je takva da se realno može očekivati otvaranje poglavlja, i to je momenat koji se mora dobro iskoristiti jer tada počinjemo da se bavimo konkretnim pitanjima“* zaključila je Milenković.

Bezbednosna politika je bila tema **drugog panela** na kom su govorile Dubravka Filipovski, članica srpske delegacije pri Parlamentarnoj skupštini NATO i Jelena Milić, direktorka Centra za evroatlanske studije, dok je panel moderirala Aleksandra Joksimović, direktorka Centra za spoljnu politiku.

Panel je otvorila **Aleksandra Joksimović** uporednim pregledom statistike zastupljenosti žena na ključnim pozicijama u spoljnoj politici u periodu 1945-2000. i nakon 2000. U prvom periodu bilo je samo 8 žena na pozicijama ambasadora, dok je situacija bolja nakon 2000. Međutim, napredovanje žena u Ministarstvu spoljnih poslova je još uvek neuporedivo teže i komplikovanije, iako one pokazuju bolje rezultate od svojih muških kolega. Joksimović smatra da je veće učešće žena važno za ukupan razvoj društva.

Što se bezbednosne politike tiče, ona je neodvojivi deo spoljne politike svake zemlje, koju na neki način i determiniše. Ona implicira pitanje pozicioniranja Srbije, čije je strateško opredeljenje ulazak u EU, a istovremeno zastupa stav vojne neutralnosti. Međutim,

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014–2020

postavlja se pitanje koliko je vojna neutralnost održiva i usaglašena sa napredovanjem procesa integracije Srbije u EU. Ona je ocenila da je dobro što se bližom saradnjom Srbije sa NATO-om otvaraju bezbednosna pitanja kojih nema u *aquis-u*.

Dubravka Filipovski, članica srpske delegacije pri parlamentarnoj skupštini NATO, podsetila je da Srbija više nije faktor nestabilnosti u regionu, ali da i dalje postoje bezbednosni izazovi, što otvara pitanje da li Srbija ima bezbednosnu politiku. Postoje mehanizmi za saradnju sa NATO, kao što je Partnerstvo za mir, jer Srbija želi da bude pouzdan i predvidljiv partner. Istakla je da je, od 3 zaključena sporazuma sa Alijansom, IPAP-om, sklopljenim 15.01. 2015. ostvaren najveći stepen saradnje, ali i iznela zamerku da javnost nije dovoljno upoznata sa zaključenim sporazumima, kao ni saradnjom sa NATO koja se značajno razvija. Filipovski je istakla i da je Srbija jedna od prvih zemalja koja je usvojila Rezoluciju 1325, kao i indikatore rodne ravnopravnosti za akcioni plan. Do kraja godine, Srbija će dobiti i prvu ženu-generalu, a dobro bi bilo i kad bi se u vojsci uvele kvote, jer smatra da bi to dalo konkretnije rezultate.

Direktorka Centra za evroatlanske studije **Jelena Milić** je istakla da je članstvo u EU strateški cilj Srbije – međutim, to nije kompletna spoljnopolitička orijentacija. Ukazala je na to da širok spektar tema jednu zemlju obavezuju da definiše svoju spoljnu politiku, kao i na važnost da se zna gde se sve formiraju centri spoljnopolitičke moći. U vezi sa početkom pregovora o Poglavlju 31, mnoge zemlje smatraju da Srbija treba da usvoji novu strategiju nacionalne bezbednosti, Ovo je svakako neophodno, ali je potrebna široka javna rasprava, da dokument ne bi bio previše „kosovocentričan“. Dakle, da se Kosovo ne tretira kao najveći bezbednosni problem, već da mir na Kosovu bude jedan od prioriteta države Srbije, a onda da se vratimo na rangiranje svih drugih bezbednosnih pretnji i izazova, i kako možemo individualno i kolektivno da utičemo na njih. Ove godine je dostignut najviši nivo partnerstva usvajanjem IPAP- individualnog akcionog plana partnerstva između Srbije i NATO. Ovim je pre svega deklarirana mogućnost i želja da se Srbiji pomogne u evropskim integracijama kroz razvoj sistema bezbednosti, članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji i jačanje kapaciteta Nacionalnog saveta za bezbednost. Osim toga, istakla je i važnost kontrole bezbednosnog sektora.

Treći panel bio je posvećen Parlamentarnoj saradnji, o kojoj su govorile: Gordana Čomić, potpredsednica Narodne skupštine Republike Srbije i predsedavajuća Ženske parlamentarne mreže, Aleksandra Đurović, predsednica Odbora za spoljne poslove Narodne skupštine Republike Srbije i šefica delegacije u Skupštini saveta Evrope i Nataša Vučković, potpredsednica Komiteta za izbor sudija Evropskog suda za ljudska prava. Panelom je moderirala Zorka Đukanović, novinarka Prvog programa Radio Beograda.

Otvarajući treći panel posvećen Parlamentarnoj saradnji, **Đukanović** je sa prisutnima podelila utisak da „žene rade, a da se slika neko drugi“. Podsetila je na činjenicu da nema žena šefova diplomatije, da su one samo pomoćnice - uprkos tome što su se veoma dobro pokazale u ulozi diplomate. Izrazila je uverenje i nadu da će situacija uskoro promeniti.

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014–2020

Potpredsednica Narodne skupštine **Gordana Čomić** je ukazala na važnost postojanja minimuma svesti narodnih poslanika o tome da je spoljna politika neosetljiva na to da li ste vlast ili opozicija, jer tek tada postoji i dobra parlamentarna saradnja. Osim toga, uvek će se sretati sagovornici različitih političkih opcija i na međunarodnom nivou (u drugim parlamentima). Ukazala je i na odlična iskustva dobre prakse međuparlamentarne saradnje i navela primere Parlamentarne skupštine jugoistočne Evrope, kao i saradnju parlamentarki Prištine i Beograda (Budva proces) i otvaranje dijaloga o životu budućih generacija. Njen stav, proizašao iz iskustva, je da muškarci iz raznih stranaka i poslaničkih grupa nikada ne bi uspeli da lako nađu zajednički jezik oko neke spoljnopolitičke teme i u tome je velika razlika između muškaraca i žena, što govori u prilog tome da je potrebna mnogo veća reprezentacija žena. Parlamentarna saradnja postoji i unutar srpskog parlamenta, u kome su žene uspostavile „*issue-oriented*“ dijalog oko zajedničkih tema bez obzira na različite političke stavove i to kroz Žensku parlamentarnu mrežu. „Mi razgovaramo o tome kako da rešimo problem, i to je razlika“, zaključuje **Gordana Čomić**.

Aleksandra Đurović, predsednica Odbora za spoljne poslove Narodne skupštine Republike Srbije, dala je statistički pregled zastupljenosti žena u Parlamentu. Podsetila je da je da je na izborima 2012. godine sistemom kvota promenjen sastav parlamenta, tako da sada „*upravo žene vode parlamentarnu diplomatiju u Srbiji*“. U 2014, od dvadeset skupštinskih odbora osam je onih kojima žene predsedavaju. U Odboru za evropske integracije od sedamnaest članova, devet su žene. Ukazala je na to da su „*žene navikle da rade ono što je nevidljivo, stvari koje ne pobuđuju pažnju medija da ih prenesu – a zahtevaju pripremu, stres i odgovornost, dok da građani vide samo ono šta se dešava u sali*“. Dodala je da se žene bave i regionalnom saradnjom, gde je bitno sarađivati i pokazati da smo prevazišli sukobe. Regionalna saradnja se na međunarodnom nivou najbolje oslikava kad se traži podrška za neku aktivnost, poziciju i sl. – tu su lični kontakti nezamenljivi. Posebno je istakla da je zadatak parlamentarki da utiču na izvršnu vlast da Istanbulska konvencija bude implementirana, kako bi se smanjilo nasilje nad ženama - jer je Srbija osma država koja je ratifikovala ovu Konvenciju.

Od 11 parlamentarnih delegacija 6 predvode žene, a preuzele su većinu i u delegaciji u Savetu Evrope (u delegaciji od 7 članova 4 su žene), gde su aktivnije i vidljivije. Kandidovanjem Svetislave Bulajić za generalnog sekretara ove institucije otvorila se mogućnost da na njenom čelu po prvi put u istoriji ove organizacije to bude žena. Istovremeno, ovo je i odlična promocija za Srbiju.

Nataša Vučković, narodna poslanica je istakla da su žene iz civilnog društva i nauke zaslužne za postojanje velikog broja žena u Skupštini. Smatra da je ono što je postignuto veoma krhko, zbog realno malog uticaja žena u političkim strankama, koji nije ni približno proporcionalan učešću u parlamentu. U političkim strankama žene teško dolaze do izražaja, što nije slučaj u nevladinom sektoru. Naglašava da je za Srbiju jako važno da se bavi regionalnom i međunarodnom saradnjom, jer tim procesom Srbija postaje sve predvidljivija zemlja, što je jako važno u spoljnoj politici. Ovim istovremeno i predstavnici Srbije stiču

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014–2020

uticaj i postaju donosioci odluka na međunarodnom nivou, što je za zemlju, do skora nevidljivu pod sankcijama, jako bitno zbog potrebe za pozitivnom prezentacijom. Nataša Vučković je ukazala na odsustvo bavljenja određenim bitnim temama u našem parlamentu, npr. izbeglicama i migrantima, zbog rastuće važnosti ove teme kako kod nas tako i na evropskom i globalnom nivou. Osim toga, nema ni političke debate o spoljnoj politici, niti parlament ima kontrolu nad spoljnom poslovima. Ona je naglasila da je potrebno unaprediti analitičku službu za spoljne poslove pri Parlamentu, kako bi se poslanici adekvatno pripremali za spoljnopolitičke teme.

Četvrti panel je bio posvećen ulozi civilnog društva u spoljnoj politici Srbije a na njemu su govorile: Jelica Minić, predsednica Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji; Aleksandra Joksimović, direktorka Centra za spoljnu politiku i Svetlana Đurđević Lukić, direktorka Centra za istraživanje javnih politika. Panelom je moderirala Ljubica Gojgić, novinarka Radio Televizije Vojvodine.

Ljubica Gojgić je, otvarajući panel, prepoznala 2 ključne teme: ulogu organizacija civilnog društva, kao i ulogu žena u kreiranju spoljne politike, i zapitala se ko je od njih dalje odmakao. Osvrćući se na to da je danas za organizacije civilnog društva nastupilo bolje vreme, naglasila je da su pozvane ne samo da pomognu procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji, već čak i u pisanju novog Ustava. Osim toga, iz civilnog sektora danas se regrutuje i kadar za diplomatiju. Takođe se zapitala da li je do promenjenog stava prema organizacijama civilnog društva došlo iskreno, ili zbog nekih spoljnih faktora i istakla opasnost da se, sve više konsultovane od strane vlasti, situaciono ili svesno odreknu pređašnje kritike. Podsetila je da su nevladine organizacije tu da pomognu, savetuju ali i da budu ozbiljan kritičar. Zakone ne mogu da pišu jer nemaju mandat, ali sa svoje strane mogu da insistiraju, zahtevaju i utiču na karakter zakona.

Predsednica Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji, **Jelica Minić** ukazala je na promenljivu ulogu OCD tokom vremena – od državnog neprijatelja do prepoznatog važnog aktera i partnera države. Procvat civilnog društva vezan je za vreme kada smo kao zemlja imali najveće probleme, podstaknut potrebom da se spoljna politika menja, jer je ona koja je tada bila na delu unesrećila društvo. Tada je civilno društvo, u velikoj meri predvođeno ženama, napravilo prve korake ka pomirenju u regionu. Kao neko sa velikim iskustvom u ovoj oblasti, bila je u poziciji i da podseti, da je tada (1996.g.) upravo jedna nevladina organizacija, Evropski pokret u Srbiji, organizovala važnu međunarodnu konferenciju koja se bavila proširenjem EU i Balkanom i morala je u tom trenutku biti doslovno „underground konferencija“. Danas to nije slučaj. „*Danas je civilno društvo prihvaćeno – ono je tu i igra svoju ulogu.*“ Naglašava da danas imamo koncentraciju veoma kompetentnih organizacija civilnog društva koje se bave spoljnom politikom, produkuju analize i preporuke i utiču na aktere i donosiocice odluka. Ekspertiza je izmeštena u civilni sektor, dok Parlamentu nedostaju razvijene službe za pripremu dokumenata i analiza, kakve imaju druge zemlje, čak i u našem susedstvu. I na ovoj konferenciji, upriličenoj takođe zahvaljujući civilnom sektoru, mogao se videti visok nivo kompetentnosti i ekspertize

Evropski pokret
Srbija

ЖЕНСКА
парламентарна мрежа

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**ženska
platforma**
za razvoj Srbije 2014–2020

žena koje su uključene u proces kreiranja javnih politika. Taj broj je ohrabrujući i obećavajući. Ono što je bitno je da između vlade i civilnog društva postoji normalan odnos, što se čini da je danas u značajnoj meri ostvareno, ali da to nikako ne sme da ugasi kritički duh civilnog društva. Uloga OCD je i dalje bitna, počevši od učešća u konsultativnom procesu, preko monitoringa i uloge korektiva, pa do lobiranja i deseminacije informacija.

Aleksandra Joksimović, direktorka Centra za spoljnu politiku, takođe se osvrnula na činjenice iz ne tako davne prošlosti kada su organizacije civilnog društva vodile paralelnu diplomatiju oko evropske orijentacije Srbije, dok je ona danas zvanični državni pravac. S obzirom da je danas, kada je reč o spoljnoj politici Srbije postignut politički konsenzus, ona naglašava da je osnovni zadatak organizacija civilnog društva da se obraćaju građanima. To je u ovom trenutku, tvrdi, najpreča uloga ovih organizacija – da vode pozitivnu kampanju o strateškim spoljnopolitičkim ciljevima. Pri tome, u slučaju skretanja sa planiranog puta od strane vlasti, one ne smeju izgubiti svoju osnovnu korektivnu ulogu. Navela je i svojevrsnu prednost koja je na strani organizacija civilnog društva, a ogleda se u mogućnosti da o teškim temama govore otvorenije, slobodnije i glasnije, bez poražavajućih političkih posledica koje prate onu drugu stranu. OCD stvaraju platforme koje imaju upotrebnu vrednost, a predlozi politika i analize su nešto što se u formalnim institucionalnim okvirima ne može naći. Ona je mišljenja da, koliko god da su žene u spoljnoj politici postigle, organizacije civilnog društva su ipak napredovale više. Sa žaljenjem primećuje da još uvek ne postoji svest niti jasan plan kako bi se to moglo promeniti, ali da konferencije i debate kakva je ova tome zasigurno doprinose.

Svetlana Đurđević Lukić, direktorka Centra za istraživanje javnih politika, vidi ulogu OCD u tome da skreću pažnju na važna pitanja društva i smatra da je spoljna politika oblast koja je najmanje transparentna. Naglašava potrebu većeg angažovanja OCD i akademske zajednice na školovanju kadrova, upravo radi kontinuiteta koji je potreban. OCD imaju mogućnost da šalju poruke, što je, međutim, nemoguće ukoliko nemaju podršku medija. Mediji danas često pogrešno interpretiraju spoljnopolitičke događaje kroz prizmu naših zvaničnika, pa nije jasno da li je u pitanju neznanje, ili namerno spinovanje i skretanje pažnje sa bitnih na neke druge stvari.

Tokom svih panela razgovaralo se o nizu pitanja koja su se odnosila na različite aspekte učešća žena u procesu kreiranja i sprovođenja spoljne politike. Iznet je niz uvida i promišljanja, koja će svakako koristiti neke buduće generacije žena u spoljnoj politici Srbije. Ovom konferencijom pokazano je da je ekspertiza žena na viskom nivou i da imaju važnu ulogu, bez obzira što ona često nije vidljiva.